

AZ ÉN APÁM...

Itta: Sebestyén Mátyás

*...dolgozik és küzd,
Nála erősebb nincs talán,
Fiatalmasab a királynál is
Az én apám.*

Ady.

Fehér mázú, kopott falóránk a fél háromat jelezte éppen, amikor apám benyitott az ajtón. Arca derűs volt és a szemében öröm csillogott. Ahogy ránéztünk, már is tudtuk: jó hírt hozott magával.

— Szervusztok! — köszöntött bennünket, s amíg anyámmal vissza-köszöntünk neki, levette sapkáját és a havat leverte róla.

Én eközben előkerestem a »kis seprőt« és lesöpörtem a havat a télikabátjáról. Ez már az én munkakörömbe tartozott, amit szívesen csináltam, mert szerettem apámat. Olyan ember volt ő, akit sokmindenben csodáltam. S ha jó kedve volt, el szokott velem tréfálni.

— No, hogy vagy Laci-néptárs? — kérdezte és meghúzta a fülemet.

De ez olyan fülhúzás volt, ami nem fáj egy szemet sem. Nevetve válaszoltam:

— Hát csak vagyogatok. De megvolnék még jobban is, ha már ebédeltem volna.

— Sose búsulj, kisöreg, sor kerül még arra is! Ha az idén nem, akkor majd jövőre. Addig csak te is kibírod... — mókázott apám és leült a terített asztalhoz.

Ekkor odaült anyám is, meg én is. Az ebéd bableves volt csipetkével. Volt benne jócskán sárgarépa is, zöldség is, meg krumpli is.

A gőzölgő nagy tál úgy trónolt az asztal közepén, mint egy jókedvében lévő mesebeli király, aki a körülötte ülő alattvalóinak egyforma igazságossággal teljesíti a kívánságát. S nekem most az volt a kívánságom, hogy mihamarabb jóllakjam.

...Ekkor még nem tudtam lemérni annak az éhes embernek az örömét, akinek teljesülhet az a kívánsága, hogy jóllakjék... S nem tudtam ellátni még odáig, hogy meglássam: az a csodálatos »nagy király«, aki az én »kívánságomat« is teljesíti, az én apám... Ő bizony, aki küzd és dolgozik, hogy meglegyen nekem is a mindennapi kenyerem, meg mindaz, amire szükségem van, de a magam erejéből nem tudom még betereníteni...

Darabig szótalanul fogyasztottuk az ebédet. Apám belefeledkezett gondolataiba, úgyszintén anyám is.

Én meg találgattam, de csak úgy magamban, mit fog apám mondani. Miféle jóújságot rejteteget?

Nem akartam kérdegetni tőle. Nem szereti, ha faggatják. Elmondja azt ő úgy is, csak várni kell a sorára. Egész biztosan úgy kezd majd most is, ahogy már szokta ilyenkor. Eképpen:

— Te, Laci-néptárs!...

Én meg:

— Tessék, apus-néptárs!...

(Igy tituláltuk egymást, ha jókedvünk akkora nagy uralkodó volt már, hogy alig fért el kicsiny birodalmában, a szívünkben.)

— Nyisd ki csak a füledet.

— Mindjárt!...

— De siess ám!

— Sietek...

— De nagyon siess ám!

— Nagyon sietek... Már nyitva is van.

— Akkor jó. Figyelj ide hát!... Láttál te már szép cipőt?

— Láttam.

— De olyan szépet is, amelyen teneked még sosem volt?

— Olyant is.

— Aztán hol láttál te olyant is?

— Hát a Tito marsall téren lévő »Udarnik«-üzlet (kirakatában).

— No persze... És szeretnéd-e, ha volna neked is?

— Bizony, szeretném...

Ekkor apám belenyúl a zsebébe, kivész abból valamit és magasan felmutatja, mintha »hátnak« is sokan volnának és azt akarná, hogy jól lássák azok is, akik »hátnak« vannak.

— Tudod-e mi ez? — kérdezi.

— Tudom hát...

— No, micsoda?

— Hát a bűvös cédula!...

— Nicsak, hogy eltaláltad!... — mondja és ragyognak a szemei, akár az enyém az örömtől. — Hiszed-e már most, hogy lesz »olyan« cipőd neked is?

— Hiszem ám!...

...És másnap már a lábamon is volt az új cipő.

Persze, ti nem tudjátok, mi az a bűvös cédula. No, majd én megmondom... Hát, olyan cédula az, amellyel nagyon olcsón lehet vásárolni. Hogy kiknek van ilyen cédulája?... Jó, hát azt is megmondom... A munkásoknak. A jó munkásoknak. Azoknak, akik a jók közt is a legjobbak. A rohammunkásoknak. És ilyen munkás az én apám is... Persze, van más neve is ennek a cédulának. Mondják azt bűvösnek is. De apám meg én, csak bűvös cédulának hívjuk magunk közt... Mert hát az is!... Hisz, amit mások drága pénzért is csak ritkán tudnak megvásárolni, azt a rohammunkás ezzel a cédulával igen olcsón és nagyon könnyen beszerzi... Csakhogy rohammunkás olyan ember lehet ám, aki a munkát szereti...

Ahogy jóévtággal kanalizátum a bablevest, amely gyorsan fogy a tányéromból, apám arcára kémlelgetek. És mindegyre nagyobbra nő az a meggyőződés, hogy olyan titkot rejteget, aminek roppant örülök majd, hogyha megmondja. És immár ez a hitem akkorára nőtt, hogy fejetetejével a mennyezetet súrolja...

Node, mi lehet ez a titok?

Ezen töröm mostan roppantul az eszemet. S a találgatások közepette emlékeim kútjából egyszerre csak fölmerül az is, hogy mult héten is, micsoda finom emnivalóval lepett meg bennünket. Jódarab füstölt húst hozott, amit a szakszervezeti csoporton keresztül kapott. Majd meglevenedett állottam anyám boldog arca, amikor »apus-néptárs«

hazahordta a biztosított ellátás útján kiosztott télirevalót: a krumplit, káposztát, babot, hagymát... Szinte hallani vélem itt a szívem belsejében, édesen muzsikáló szavait, pedig ez még november derekán történt... Úgy lekötöttek ezek a gondolatok és visszaemlékezések minden öröme, s úgy eltűnődöm a találgatásokon, észre sem veszem, hogy már üres a tányérom. Anyám szavaira rettenek föl:

— Akarsz még egy tányérral?

— Akarok ám — felelem, mert úgy érzem, hogy a másik tányér levelesnek is lesz még hely a hasamban.

— Jó ez a bableves máma — jegyzi meg apám elismerően s teli-szedeti a tányérját ő is megint.

— Osztják a zsírt — válaszolja anyám jókedvvel. — S reggel megvettem a havi zsírkiutalást. S nem spóroltam el a zsírt az ételtől. Hadd legyen minél jobb ízű!

— Tudom én azt, hogy szeretsz te bennünket — mondja az apám és ránkveti hosszan meleg tekintetét.

Látom milyen jóízűen kanalazza az ételt. De én is ám, mert ez a bableves máma csakugyan nagyon kitűnő. Mintha anyám minden irán-tunk való szeretét is belefőzte volna.

Ekkor apám belenyúl a zsebébe. No, most! — mondom magamban és úgy tüzel a szemem, mint a nap az égboltozat legtetetején aratási időben. Várok, várok és látom, abbahagyja az evést anyám is, akinek most olyan lett a képe, mint az édes pirosalma, amikor már megérett. Apám meg úgy tesz, mintha nehezen találná zsebében azt, amit keres. De tudom én, hogy ez csak olyan móka... És azért csinálja, hogy csak nőjön a kíváncsiságunk, hogy azt azután ezerszeres nagysággal váltsa fel és birkózza le az örömiünk.

És most előkerül zsebéből az újság. Ekkor apám rámnéz. És néz, nézeget egy darabig. Úgy tesz, mintha most látna először és azt akar-ná kinézni belőlem, hogy valamire való ember vagyok-e?...

Én pedig visszanezék őrá és alig állom a tekintetét. Valahogyan úgy rémlik mostan, mintha nem is ő volna az. Hanem valamilyen szép meséből elébem jött óriás, aki amilyen csodálatosan nagy és erős, én éppen olyan nagyon és erősen szeretem és csodálom.

Ő, bizonyosan kicsinynek lát engem. Háttul kullogó törpének. Alighanem olyannak, akinek még a szakála sem nőtt ki... S akinek még nagyon pisis a pelenkája... Ez most az érzésem. És arra gondolok, megnövik-e egyszer én is?...

— Laci-néptárs, tudsz-e olvasni? — hallok szavait, s azok szinte beledübörögnek szívembe, mely egészen kitérta kapuját, mint aki re-pesve fogad valakit.

S úgy tűnik, mintha nem is engem kérdezne, hanem másvalakit... Azt a szakáttalan törpét talán, aki ott messze háttul kullog valahol...

Éppen válaszolni akarom, azt mondani: tudok hát. — amikor nyi-korogva kinyílik a konyhaajtó. Köhlös Gabi jön be rajta. Dohányszíntű, finom meleg télikabátja van. Olyan, amilyen bizony nem jut minden gyereknek.

Gabi nekem barátom. De csak anyyiból, hogy velem jár iskolába. No meg, hogy itt laknak által a szomszédban. Apja, a Lajos-bácsi, jó-módú parasztember. Van háza, földje, lova, tehene is. És olyan ikóvér, hogy száz kilót nyom a mázsán, vagy tán még többet is. S amikor káromkodik, úgy dörög a hangja, mint ez ég fürgeteges időben... És amikor apámnak, mint utcai megbízottak össze fellet írni, hány

analfabéta van az utcánkban, küldt Lajos bácsiról, hogy nem tud sem írni, sem olvasni... Ez most csak azért jutott ilyen hirtelen az eszembe, mert Gabi itt van és mert az előbb apám azt kérdezte, tudok-e olvasni?... Gabi nem is köszönt, amikor bejött. Legott a mondókájába kezdett, mintha az égvilágon minden máségyéb elvesztette volna a maga fontosságát, értelmét.

— Andris bácsi, hívatja édesapám. Gyűjön át mingyár... !

Gyorsan és hadarva beszélt, ahogy a bemagolt leckéjét szokta felmondani az iskolában.

— Minek hívat? — hangzik apám kérdése.

— Le akarja holnap vágni a disznót, mert az nem eszik. És köll a cédula, arról, hány kiló. És azt be köll vinni a közellátásba, az engedély végett.

— Mondd meg apádnak, majd átmegyek.

Gabi fordult már, hogy távozzon, mint akinek nincs ráérő ideje. De én megállítottam szavaimmal:

— Te, Gabi!...

— Na? — szólt visszafordulva.

— Csak azt akarom mondani, hogy meggondoltam...

Erre visszajött egészen az asztalig és megállt előttem.

— Szóval, elcseréled? — kérdezte izgatottan és szemében élénk sóvárgás villant meg.

— El — válaszoltam egyszerűen, de nehéz lett a szívem mégis.

— Akkor itt a kezem — szólt mohón és nyújtotta kezét gyorsan.

Attól félt, hogy megmásítom a szavamat. De én már végleg eligazitottam ezt a dolgot magamban.

Kezet fogtam vele és ezzel a cserét megpecsételtük. Hát jó, nem bánom, a Brcsko-Banovicsi omladinszka pruga emlékbélyegsorozat legyen az övé... Ezért aztán szerez tejet... Ez persze titok és nem szabad senkinek sem tudni róla. Már arról, hogy tejet kapok tőle a bélyegért cserébe. De ez a titok nem énnekem, hanem csak öneké volt fontos, hogy titok maradjon.

Itt el kell mondanom, hogy ő is gyűjti a bélyeget és régóta vadászik már a pruga bélyegsorozatomra, mert az ritka és értékes. Nehéz megszerezni. Én Banditól kaptam, aki kint volt az ifjúsági vasutvonalon. Onnan küldte. Ő unokatestvérem és amikor hazajött sok szépet mesélt nekem arról, hogy volt ott kinn a »Prugán«, hogyan építették a vasutvonalat. Hej, mennyire is sajnáltam, hogy nem lehettem én is közöttük. No, de majd ha megnövök és olyan idős leszek mint Bandi, s ha akkor szükség lesz megint az ifjúságra valamilyen új építkezésnél, ott leszek majd én is!... Nem mondom, nehezen válok meg ezektől a bélyegektől, de ha már Gabi ennyire firkarkodik és nem akar többet adni érte, legyen hát az övé... A tei most sokkal fontosabb. És estére már lesz is, Gabi minden este »szerez« egy litert. De csak egy hétig... Persze ezek a bélyegek többet érnek. Sokkal többet és ezt nagyon jól tudja ő is. Ezért is nem tudtam mindjárt megegyezni vele. De hát Gabi már ilyen... Nem akar többet adni érte... a piszokja...

Mindjárt megbeszéltük azt is, mikor vigyem neki a bélyegeket. Majd, ha megebédeltem. Jöhetnek apámmal is. Ő most nem várhat meg, mert még máshová is el kell mennie. De akkorára otthon lesz egész biztosan és náluk majd megbeszéljük a többit is »részletesen.«

Mikor elment, úgy beletemetkeztem gondolataimba, hogy meg is

feledkeztem apámról, a bűvös céduláról és az újságról is. Arra gondoltam, hogy Gabi milyen semmirekelő, mihaszna. Ennivalót hoz az iskolába és ott hengeg vele, hogy ő mit eszik. Tegnap is, sonkát hozott, meg fehér kenyeret. De megjárta a híres!... Mert amikor a sonkát, amiből enni kezdett, oda tartotta Olajos Karcsi orra alá, hogy szagolja meg, milyen jó szagú, Karcsi úgy tett, mintha valóban megakarná szagolni. De hirtelen bekapta a sonkaszeletet, a kenyeret meg kiragadta kezéből és elszalladt a »zsákmánnyal«. Kint voltunk az udvarban, mert ez tízpercben történt és jókat nevetteük Gabin. Ő pedig sírvafakadt dühében s azzal fenyegetődzött, hogy bead a tanítónak bennünket. De mi csak annál inkább nevetteük rajta. Olajos Karcsi pedig az udvar másik végéből mutogatta neki a kenyeret és nagyokat harapott belőle. És azt kiabálta, hogy jó szagú volt a sonka, hozhat Gabi holnap is és ő majd azt is »megszagolja.«

...És most az övé lesz az omladinszka pruga bélyegsorozat!... Ezé a »plöm-plöm« Gabié!... De hát nem az ő kedvéért válok meg tőle...

Székely Pali beteg. Már egy hete nem jön iskolába. Nagyon megfázott. Ő az én legjobb barátom. Mikor legutóbb náluk jártam, nagyon lázas volt és alig tudott fölismerni. Az anyja arról panaszkodott, hogy nem akar enni semmit, nincsen neki étvágya. A tejet mégcsak megitta valahogy, de már nem kannak többet... Gabiékától hordták, de Gabi szülei azt mondták, hasas a tehénük és elapadt...

Ez pedig nem igaz... Onnan tudom, mert Gabi eldicsekedte az iskolában tegnapelőtt, hogy ő mindennap egy liter tejet szokott meginni... S azért olyan erős, hogy még Papp Dezsőt is a földhöz bírja teremteni... De ez nem áll, mert Papp Dezső ha akarná, csomót kötne rajta, méghozzá kettőt is, akár mennyi tejet iszik is, ez a... hengegőse... Akkor délután voltam megint Paliéknál. És az anyja megint panaszkodott, hogy Pali nem akar enni. És amikor nagyon lázas, tejet kér... Akkor határoztam el magamban, hogy majd beszélék én Gabival. Hátha tudok majd tejet szerezni valahogy. És most megegyeztünk.

— No, Laci-néptárs, itt az újság, böngézd át, van-e benne valami!

Ezekkel a szavakkal szakította meg gondolataimat apám és átadta az újságot. De ahogyan abba belepillantottam, akkorára nyíltak a szemeim, mint egy kitért nagykapu. Apám képét láttam az első oldalon, ilyen írással: Siska András háromszoros rohamkommikás. Aztán tekintetem egy pillanatra az újság címe alatt lévő dátumra esett: 1947. január 11. szombat... Ez tehát a mai újság... S éreztem, miként rögződik emlékezetembe ez a nap kitörölhetetlenül, mint például a születésem pontos ideje, amit bármikor meg tudok mondani. Volt mellette még két rohamkommikás képe is, de ezeket akkor már nem néztem. Szemeim apámon csüngtek. Úgy néztem rá, mint egy királyra, akát megkoronáztak. Mert király ő, sőt több annál is, mert ő a munika királya!... És ő, ő... az én apám mégis!...

— Apus!... Apus-néptárs!... — kiáltottam olyan örömmel és büszkeséggel, melyhez hasonlót még sohasem éreztem idáig.

Hirtelen fölugrottam és ott termettem mellette. Átkaroltam nyakát és megcsókoltam büszke, kemény arcát erősen. S arra gondoltam, ha majd egyszer nagy leszek, rohamkommikás leszek én is. Olyan, mint ő!... S úgy ringatott ez a gondolat, mint bölcsőben régen az édesanyám...

De ekkor már ott volt mellettünk anyám is. Magához szorított

ölelő két karjával bennünket, mintha sosem akarna többé elengedni és kacagott, egyre kacagott boldog örömeiben. S olyan volt ez a kacagása, mint egy csodálatos égi csengettyű, amely csak az igazán boldog emberek szívében tud így csilingelni.

...Ebéd után apám meg én átmentünk Gabiékhoz. Ott már nagyon vártak bennünket. Lajos bácsi apámat, Gabi pedig engem. A szobában jó meleg volt, Gabiék nem spóroltak a tűzrevalóval. Alaposan bedurramtottak a banyakemencébe. Felőlük ugyan zúghatott, moroghatott a hideg odakinn.

Az asztal csinos, rózsás-abrosszal volt leterítve. Rajta fényesre sikált tálcán nagy üvegkancsó állott, szízig töltötten vörösborral. S az üvegkancsó mellett porcellántálban mákos-rétes, gazdagon megszórva porcukorral a teteje.

Majdnem eltátottam a számat az álméllkodástól. Nicsak, hogy fogadnak bennünket. Ez aztán már döfi!... — kiáltottam nagyot, de csak úgy magamban. Bár ebédeltem és jóllaktam, mégis úgy kezdtem magam érezni, mintha éhes lennék egy kicsit. Rápillantottam a rétesre, az meg énrám vissza, azzal az ő mákos, cukros »szemével« és mondhatom, roppant »ennivalónak« találtam. Persze, szörnyűmód ki-nálgatta magát a vörösbor is, de tudtam én, hogy őhozzá már idősebb-legény illik nálamnál.

Erre gondoltam: — No lám, milyen rendes népek ennek a haszon-talan Gabinak a szülei. Nem sajnálják azt ami jó, más »bögyétől« sem...

Amde aztán eszembe jutott az is hamarosan, hogy nem adnak tejet. Székely Paliékknak. És kételkedni kezdtem őszinteségükben. Hátha ez a rétes nem is olyan édes, akármilyen cukros is... Csak azt nem értettem sehogy sem, hogy mire való akkor ez a nagy trakta?...

Ó, én nagyon aprókat lépegettem még akkoriban és az orromhe-gyénél nem igen láttam messzebbre. Olyan szívű legényke voltam még; akit könnyen »megszédít« a mákosrétes...

Nade ott volt apus-néptárs is... Ő már nem szédül olyan egykönnyen és ha menni kell, nem lép bizony aprókat...

Csakhamar feltűnt nekem, hogy Gabi anyja állandóan mosolyog és szünet nélkül tesz-vesz körülöttünk, mint valami cselédlány, aki dicséretet akar kiérdemelni szorgalmáért. Majd megsimogatta nyájasan a fejemet és azt kérdezte apámtól, bírok-e enni, nem vagyok-e bete-ges, mert hogy olyan vékonykának látszom. Apám megnyugtatta, hogy semmi bajom sincs és úgy eszek, mint egy kis »kanfarkas«, amikor nevenapja van. Ezen aztán megnyugodva nevetett.

Maris néni nem volt »soványka«. Ha mázsára állna, könnyen ráis-merne a százkilós. Ahogy ekkor nézegettem, úgy tűnt nekem, mintha nem is a felesége volna Lajos bácsinak, hanem a — nővére. Mert hogy, amint már mondtam is, Lajos bácsi is igen kövér ember volt. Pedig ők most nem úgy ettek mint ahogy én szoktam...

Most voltam itten először s úgy éreztem, nagyon hidegen helyen vagyok. Furcsának találtam, hogy túlságosan kínálgattak bennünket és hogy nagyon-nagyon nyájasak hozzánk. Ha mézből lennénk, tán még nyalogatnának is bennünket... Azt hiszem, ez volt az, ami mind-jobbán szótlanabbá és félszegebbé tett.

Elébelem is borospoharat raktak. Nagy, kétdecis poharat, mint va-lamit »hep-haj csárdában« és Lajos bácsi csordultig tellióntotta. Én meg csak néztem, hogy ezt komolyan csinálja-e, nem bírok-e csak ug-ratni?... És hiába biztatott, nem vettem a poharat a kezembe. Úgy-

éreztem azért öntötte teli annyira, nehogy inni merjék belőle.

Ami pedig legjobban feltűnt nekem, az az volt, hogy Gabi egyáltalában nem kínálhatták. Mintha ő nem is ült volna közöttünk az asztalnál. Sem tányért, sem poharat nem tettek elébe. És Gabi nem is nyúlt semmihez sem. Mintha titokban ráparancsoltak volna, hogy spóroljon, hogy nekünk aztán minél több juthasson. És immel-ámmal evett Lajos bácsi meg Maris néni is. Mintha nem ízlene nekik sem a rétes, sem a bor.

Talán így akarták jelezni, hogy nem kell nekünk sem annyit enniük és inniük, mint otthon »szokás«.

De apám olyan természetesen »pusztította« a kalácsot és a bort, mintha nem ebédelt volna és bőségesen megfizette volna az árát mindennek. Ezen nagyon csodálkoztam és sehogy sem értettem a viselkedését. Szinte szégyenkeztem mellette. Már harmadszor itta ki egyhajtásra a poharát és az ötödik rétest »pusztította«. Mondhatom, úgy írtotta az ételt és az italt, mintha olyan kútba sülyesztette volna, melynek nincsen fenéke... És beszélt, egyre beszélt mindenféléről. S úgy tűnt nekem, mintha egy bibliavastagságú könyvből olvasna fel olyan dolgokat, amelyek senkit sem érdekelnek. De beszélt Lajos bácsi és Maris néni is és úgy tettek, mintha kitűnően szórakoznának. Én bizony nem is emlékszem már miről is beszélgettek olyan »jóízűt«. Csak azt tudom, hogy amiért apámat áthívták, arról még nem esett szó közöttük.

Múlt az idő. Meggyújtották már a lámpát is. Egyre jobban eseteledett odakint.

Nekem nagyon mehetnékem volt már, sűrűn tekintettem az ablakra, melyen át csak a havas udvart láttam, meg a szomszéd háztetőt, amelynek kéménye vastag, fekete füstöt cikádott az ég felé. Úgy unatkoztam, hogy szinte már az álom körvékezett és majd leragadtak a szempillám. És Gabi sem akarta szóbahozni a böjvegyszerét, amiért én tulajdonképpen átjöttem hozzájuk. Bennem pedig rem volt annyi bátorság, hogy szóba hozzam neki. Hiszen titokba akarta csinálni, hogy a szülei ne tudjanak róla.

Apám egyszer figyelmeztetően rámnézett. És én megértettem mit akar mondani. Megértettem, hogy arra figyelmeztet, hogy olyan helyen vagyunk most, ahol enni-inni kell, nem pedig »koplalni«.

Noszahát, fogtam a poharam és — hupp! — egyhajtásra kiittam. De közben behunytam a szemem, hogy legalább én ne lássam magamat. Mert bizony szorongatott a szégyenlősség kéményen. De apám beszéde, mosolya, nevetése hamarosan felszabadított alóla. Megrohamoztam hát a fehér porcellán-tálat én is, s nem félttem már tőle, hogy olyan nagy. És most már egyre szebben látszott az én munkám is benne.

Közben eszembe jutott Palli, megint. Szinte magam előtt láttam a láztól piros arcát s a behunytt szemét. Lehet, hogy tejet kér az anyjától ebben a percben, ahogy én most rá gondolok... Milyen jó volna, ha egészséges lenne és itt volna ő is mellettem!...

— Hát most eszek Pali érte is... — mondtam magamban és a tálból kivettem az utolsó darab rétest és magyot haraptam belőle.

Most már tudtam miért teszem ezt. És sejtettem, hogy apámat is a bosszú fűti... De ő persze messzebbre ellát mint én és súlyosabb is a bosszúja...

Lajos bácsi végre azt mondta:

— Ugye András, talán megnézhetnének azt a disznót...

— Meg hát — válaszolta apám és bölintott rá, aztán kiitta poharát. Ekkor megint rámnézett és odaszólt Maris néninek:

— Ugyan hozzon be még rétest. Hadd egyen a gyerek. Látja milyen vékonyka...

Lajos bácsi meg apám kimentek. És kiment Maris néni is. De nem hozott be mákos rétest.

— Hüj, de sokat ettetek! — mondta Gabi dühösen, amikor magunkra maradtunk.

Lám csak, ez fontosabb neki, mint az om'adinszka pruga bélyegsorozat... Meg a tej... a megbeszélte »egyezség«, amire ő adott kezet először... Látszott rajta, hogy most a szülei helyett is haragszik. Így feleltem neki:

— Hja, aki dolgozik, annak kell ám enni is!

— De nem ennyit!... Aztán, te nem is dolgozol.

— Te tán dolgozol?... És mégis mennyit eszel!... Az iskolában azt mondtad, hogy egy liter tejet iszol meg naponta...

— Az más!...

Utálkozva ránéztem, Megértettem a válaszát. Tudtam, hogy mit jelent az, hogy: »az más«.

Ezt kérdeztem tőle:

— És ha szegények volnátok?... Ha a te apádnak is úgy kellene dolgoznia, mint más munkás-embernek?...

— Dehát nekünk van!... És dolgozik az én apám is!... Különbön is... mit beszéllek én veled ilyesmiről?... Arról van szó, hogy nem illik más házában ennyit »zabálni«. Otthon nem esztek ennyit... egészen biztosan!...

— Honnan tudod te azt?

— Onnan, hogy tudom!... És Pali anyja is mindig ide jár hozzánk koldulni...

— Koldulni?...

— Persze, hogy koldulni!... Mert mindig köll neki is valami... Egyszer liszt, mert kalácsot akar sütni, máskor tojás, mert nincs mivel gyúrni, aztán tej, mert hát beteg a Pali... Meg mit tudom én, mi még! Aztán mindig hitelbe akar mindent... De apám mondta, hogy most már nem köll neki adni semmit. Elég volt!... Eléget elhordott hitelbe...

Úgy beszélt, olyan magasról, hogy belepirultam. Arra gondoltam, ha így beszél Paliékról, mit mond majd mirőlünk?...

De hirtelen eszembe jutott apám és büszkén kihúztam magam. Itt volt az újság nálam. Titokban elhoztam, hadd lássa ő is, ki az én apám!

— Ide süss, hékás! — mondtam hevesen dobogó szívvel és a szemem elé tartottam az újságot.

Rápillantott, nézte kis ideig, majd fitymálva válaszolt:

— Azért ti is olyanok vagytok, mint Paliék. Tartoztok ti is nekünk.

Nem tudtam hamarjában semmit sem válaszolni. Kavaroztak bennem a gondolatok, forogtak, hogy csak úgy szédültem belé. Hát szóval ők így látják minket!... És most csak ezt tudtam kinyögni:

— Hazudsz!...

— Hazudok?... — nevetett gúnyolódva. — Hát talán nem is így van?... Már mióta tartozik anyád és nem vagytok képesek kifizetni.

Tudtam arról, hogy anyám vásárolt tőlük krumplit, lisztet, tojást, zsírt és szalonnát is. És azt is tudtam, hogy mindennek jó borsosan fős számolták az árát. Ezért apám ellenezte is mindig ezt a vásárlást.

Azt mondta ez zsarolás, embertelenség... ilyen méregdrágán árulni... És meg is tiltotta anyámnak, hogy Gabiétól vásároljon. Ha még továbbra is vásárolni fog tőlük akkor ő nem eszik otthon többet, de én sem... De, hogy anyám tartozik nekik, erről nem tudtam. Lehet, hogy mégis csak vett valamit Gabiétól és akkor nem volt rá elég pénze... Apámmal pedig nem akarta, vagy nem merete tudatni. De az is lehet, hogy Gabi hazudik, mert tőle ez könnyen kitellik...

— Majd kifizetjük, ha valóban tartozunk... — válaszoltam kissé elszorult hangon, mert kétségbe vontam az állítását. — Apám dolgozik... És anyám nem fog többet vásárolni tőletek semmit... Lesz minden a piacon is...

— Na ne mondd!... Akkor minek akarod az omladinszka pruga bélyegsorozatot velem elcserélni?... Ha minden lesz a piacon... eredj oda tejért is!...

Gyűlt a mérgem, nagyon gyűllemt. S az arcom égett a haragtól. S a szívem is erősen dobogott, mintha magyon szaladtam volna, hogy mielőbb oda érjek, ahol roppant sürgős dolgom van. Ránéztem Gabi kihívóan vigyorgó arcára és köpni szerettem volna, de akkorát köpni, mint amekkora a palicsi tó, hogy örökre ellepje. S ahogy néztem őt, egyre jobban láttam, mekkora nagy piszok ő.

Ő pedig, mivel nem válaszoltam mindjárt, mert nem tudtam neki rögtön odamondani, hogy előbb minden piszkos kulálnak és minden hasonló gazembernek ki kell a nyakát csavarni, fölényesen kivágta:

— Nekem most már nem is kölj az a te vacak bélyeged!... Süsd meg!... Tejet pedig vegyél majd a piacon. Ottan minden lesz... És apád dolgozik, van pénze... Ő rohammunkás... Benne van az útságban is... Igy hát, megadjátok már végre azt is, amivel tartoztok, ugye?

— Igen, megadjuk... És itt van, jusson belőle neked is — mondtam és úgy módon igazítottam a nyavalyást, hogy mindjárt nem vigyorgott tovább.

Elsápadt, majd remegni kezdett izgalmában. Én pedig ökölbe szorítottam mind a két kezemet. Mert hátha keveselli, amit kapott. Akkor pedig úgy teljes szívemből, oda mázolok neki egyet az eljövendő bajsa taknyos talajára... De úgy láttam nem keveselte... Meg se tudott moccanni. Én ekkor azt hittem, nagyon szégyenli magát, amiért így beszélt és most azért olyan megátalkodott. De hát, dehogyis szégyelte ő magát! Néhány pillanat múlva lehorgasztott fejével megindult a kijárat felé s az ajtó előtt hirtelen visszafordult és sziszegve ezt suttozta:

— Na megállj, ezt még nagyon csúnyán megkeserülöd!

Öklével megfenyegetett és magamra hagyott a szobában.

— Jó, majd meglátjuk ki keserüli meg — mondtam magamban és most már nem is akartam rágondolni tovább.

Szerettem volna már távollenni innen, ebből a házból. De várni kellett apámra. Nem akartam elmenni nélküle. Nem akartam úgy távozni, hogy az ajtófélfának mondjam azt, hogy: »jóéjszakát«.

Nem kellett sokáig várakoznom. Úgy öt perc múlva bejött Lajos bácsi, Maris néni és apám. Csak Gabi maradt távol valahol. Alighanem átment a konyhába. S ott fújta élesztette bosszújának paraszát, hogy az el ne hamvadjon. De hát órá nem is volt szükség mostan, senkinek se hiányzott. Legkevésbé énnekem.

Letelepedtünk megint az asztalhoz. De most már nem volt rajta se bor, se rétes. Lajos bácsi és Maris néni ábrázata nagyon komor volt. Úgy látszik történt valami odakinn, ami nem volt inyükre. De

apám képe változatlan maradt. Olyan volt az most is, mint amikor haza érkezett...

— Nehéz máma disznót hizlalni — mondja Lajos bácsi sopánkodva. — Nagyon sok az a kukorica, amit be kell szolgáltatni... Aztán nagy az adó is...

Úgy beszélt mintha mindjárt sírva fakadna. Holott az lehetett a titkos szándéka, hogy ily módon környékezze meg szívet apámnak. Szerettem volna most megkérdezni tőle, igaz-e, hogy hasas a tehene?... De hallgattam inkább és csak néztem rá, mint a képeskönyben lévő rókára, mely a tyukketrec körül ólálkodik.

— Az ember, ha máma iparkodik... no de minek is iparkodik?!... — fakadt ki Maris néniből a szó indulatosan, de nem folytathatta tovább, mert apám hirtelen átvette a beszédet.

— No, azért marad maguknak is... És ott az ólban, az a koca is tudja, — ami egyébként »jól« meglátszik rajta — hogy egy évben egyszer van maguknál is nagy péntek, mint a jóféle »naptárban«... Bár igaz, azt még nem tudja a jámbor, hogy holnap jön el a világ vége számára... És hogy a »lelke« kolbász, hurka, szalonna stb. »képében« kerül majd az »Úr« magas színe elé...

Csendesen mondotta ezeket a szavakat apám, úgy, mint a tanító a leckét az iskolában, amikor diktálja és Lajos bácsi meg Maris néni nem tudták mindjárt eldönteni, hogy ez olyan vicc-e, amin nevetni kell... Azt bizony én magam sem tudtam most hamarjában kisütni — és ők nem nevettek rajta. Szótlanokká váltak és olyan sötét borulat szakadt rájuk, olyan fekete felhő, melyből ha megered az eső, nem áll el egy hétig sem. Hogy apám átlát raktuk és hogy nem lehet őt rákenni a »kenyérre«, ha mindjárt az »fehér« is, az most már kezdett nyilvánvalóvá lenni előttük.

Maris néni tintát, tollat és papírt tett az asztalra. Apám pedig hozzáfogott az íráshoz. Míg az igazolványt írta, valamennyien hallgattunk. Rövid ideig tartott annak megírása. Mikor elkészült vele oda tette Lajos bácsi elé és csendesen, mintha valaki mélyen aludna és nem akarná a hangjával fölébreszteni, ezt mondta:

— Itt van.

Apám fölkelte, jelezve, hogy menni készül. Erre fölkeltem a székemről én is. Ránéztem Lajos bácsira, alásról tudtam, hogy nem tud írni, olvasni és láttam, hogy az arca egyre jobban felhősödik, mint az égboltozat a kitörni készülő viharban. Olyan csúnya volt, hogy szinte félttem tőle. De apám most is csak mosolygott. Így hát egészen kicsinyke lett a félelmem.

— Aztán mennyibe vette föl? — kérdezte Lajos bácsi a rosszat-sejtéstől rekedten. — Nyolcvamba?...

— Olvassa el, ott van rajta — szólt apám és mosolygott.

Lajos bácsin most már meglátszott, hogy nagyon haragszik. Homlokán csúnya ráncredők jelentek meg. S nézte az írást, nézegette és most tisztán éreztem, mennyire bántja, hogy nem tud olvasni. De azt is tudtam, hogy ez csak azért bántja most, mert nem tudta azt, ami roppant érdekelte. Nem tudta azt, mennyibe vette föl apám a kövérdisznót, amit ő holnap akar levágni. És most ránézett apámra, de úgy, hogy én megijedtem tőle.

— Ne fraclizzon maga énvelem, hallja-e!... — mondta fenyegetően és goromba hangon.

De apám továbbra is csak mosolygott és várt egy kicsit a válasz-

szal, hogy ezzel is több időt adjon Lajos bácsinak arra, hogy minél jobban kimérgelődhesse magát. Ezen a téren nem akarta megkurbitítani. És most ezt mondta:

— Látja szomszéd, mégis csak jó az, ha tud az ember olvasni. Figyelmeztettem is magát erre, mikor összeírtam az utcában az írástudatlanokat, de maga akkor azt mondta, hogy nincs rá semmi szüksége... Hát most láthatja, hogy mégis csak jó az, ha tudja az ember ezt a tudományt is... No, jó éjszakát...

Nem köszönt vissza. De lehet, hogy morgott mégis valamit, csak én nem hallottam, mert most nagyon izgatott voltam. Kikísérni azonban nem kísértek ki bennünket. Csak a kutyájuk, a Fogdmeg, ugatott mérgesen utámmunk. Ügylátszik ő is haragudott ránk nagyon pedig a láncot nem mi tettük a nyakába...

— Hát ti hol az istencsudájában voltatok ennyi ideig? — ezzel fogadott bennünket otthon édesanyám.

És apám eképpen válaszolt:

— Odaát voltunk... Képzeld csak, miben sántikált az a piszkos kulák!? No de várjál csak, hadd mondjam el sorjában... Úgy fogadott bennünket, mintha nevenapja volna, vagy mintha lakodalom lenne náluk. Az asztalon jó házibor és finom rétes várt bennünket. Persze én mindjárt sejtettem, hogy mi a szándéka. No megállj, gazember, gondoltam magamban, most az egyszer jó kezedbe kerültél. Tudom azt, hogy az ilyeneknek az fáj legjobban, amit más megeszik. És ha adnak valamit, azért nagyon nagy árat számolnak. Nosza, mekiestem hát a borának, meg a rétesének. Intettem Lacinak is, hogy segítsen. Hadd üsse meg a guta őket! Laci ügylátszik megértette a szándékomat. Úgy pusztította a rétest, hogy csak úgy gyönyörködtem remek étvágyában. Még egy jópohár bort is felhajtott és meg issem kottyant neki. Azok meg csak úgy zöldültek, kékiültek mérgeükben és csak azért nem ütötte meg a guta őket mindjárt, mert azt hitték az ostobák, hogy valahogy majd csak »megéri«... És mi csak ettünk, pusztítottuk az ételét és az italát... Csak azért is!... Azokért, akik nélkülöznek, koplálnak, mert eldugják előlük... Azokért, akiknek nincs annyi pénzük, hogy meg tudják venni tőlük feketén... S azokért, akiknek azt mondják, hogy nincs...

Itt egy kis szünetet tartott apám. S én megértettem őt. Megértettem azt is, hogy Paliért is bosszút álltunk...

Most apám tovább folytatta:

— Gondold csak, mit akart tőlem?!... Azért vendégelt meg anyyira, hogy lekényerezzen. Hogy ezzel megnyerjen magának. Azt akarta hogy azt a kövér disznót, amit holnap szándékozik levágni, csak nyolcvankilósba becsüljem föl... Én meg aztán fölbecsültem kétszázra. Lehet, hogy nincs annyi, de hát inkább az ő kárára tévedjek 15-20 kilót, mint a népére százat. No ugrik is majd akkorát, ha az igazolványt a fia elolvassa neki, hogy a fejével a napot leüti az égről.

— Nagy kővé vagy te András és ilyen lesz a fiad is — mondotta édesanyám jóízűen nevetve és megsímogatott bennünket napsugaras tekintetével.

És szemének melege mint az örökké égő nap úgy sütötte, melegítette a szívemet. És tudtam, éreztem, hogy édesapám szívét is.

Nagy szélvihar volt az éjjel. Olyan erősen rázta az ablakokat, mintha minden áron be akart volna törni a szobába. És reggelre úgy elkergette a felhőket, mintha sosem lettek volna az égen. Dél körül

pedig elment, hogy más tájakon is »rendet« teremtsen a maga félelmetes módján.

Vasárnap volt. Ebéd után azt mondtam anyámnak, hogy elmegyek megnézem Palit, hogy van. Azt felelte nem bánja elmehetek, csak vigyázzak meg ne fázzam én is.

Ahogy sietve mentem az úton Pálék házuk felé, a fülem és az orrom mindegyre jobban és jobban kezdett fájni. És erősen marta az arcomat is a hideg. Pedig fent a meztelen égen ugyanúgy ragyogott a nap mint nyáron. De most nagyon gyenge legény volt a melege. Ugy ropogott a hó a talpam alatt, mintha fájt volna neki, hogy rálépek. Az utcák és a háztetők vastag hóbundába takaróztak. Minden kéményből kövérré hízott füst szállt az égnek. Nagyon hideg volt. Az útmenti fák elfeledten álldogáltak a vastag hóban s a meztelenre vetkőztetett ágaik dermedt álomba merülve várták a tavaszt, amely szép új, zöld ruhájukat hozza majd meg, a rájuk fészketrakó lármás, vidám madarakat.

Egyre jobban közeledtem Pálék házuk felé. És mindegyre szomorúbb lettem. Eszembe jutott, hogy milyen jókat játszottunk, amikor egészséges volt. Szegény Pali! Milyen beteg mostan. És mennyire szerettem volna tejet vinni neki...

De önéki már nem volt arra szüksége. És semmi másra sem... Éjjel, fél kettőkor meghalt...

Azóta, ahányszor csak elmegyek Gabiék házuk előtt, mindig egy mocskos köpöcsésze jut az eszembe. És mindig muszáj köpnöm egyet. De van úgy, hogy kettőt is...